

T.C.
KARS VALİLİĞİ
TİCARET İL MÜDÜRLÜĞÜ

2024 YILI KARS İLİ
EKONOMİK GÖRÜNÜM RAPORU

2024 YILI KARS İLİ
EKONOMİK GÖRÜNÜM RAPORU
KARS TİCARET İL MÜDÜRLÜĞÜ TARAFINDAN
TİCARET İL MÜDÜRÜ
BİLAL TAŞ
KOORDİNATÖRLÜĞÜNDE
VE
MEMUR
NURHAYAT AYDEMİRDİR
EDİTÖRLÜĞÜNDE HAZIRLANMIŞTIR.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	6
KARS İLİ GENEL DURUMU	8
KARS TARİHÇESİ	10
I. TİCARET	12
1. İç Ticarete İlişkin Temel Bilgi ve İstatistikler	12
a. Türlerine Göre Şirket Sayıları.....	12
b.Ticaret İl Müdürlüğüne Katılım Sağlanan Şirket Genel Kurul Sayıları.....	12
c.Kurulan Ve Kapanan Şirket Sayıları.....	12
ç.Elektronik Ticaret.....	13
d.Parakende Ticaret.....	14
e.Alışveriş Merkezleri.....	15
f.Odalar ve Borsalar.....	15
g.Tarım Ürünleri Ticareti (Hal Sayısı,Halde İşyeri ve İşlem Miktarı,vb.).....	15
ğ.Çek Kullanımı.....	15
h.Protestolu Senetler.....	16
2. Esnaf ve Sanatkarlara İlişkin Temel Bilgi ve İstatistikler.....	16
a.Esnaf ve Sanatkâr Meslek Kuruluşları.....	16
b.Esnaf ve Sanatkâr İşletme Sayısı.....	17
c.Kurulan ve Kapanan Esnaf İşletmesi Sayısı.....	17
ç. 2024 Yılı Ahilik Haftası Kutlamaları.....	17
d. Esnaf ve Sanatkarların Sektör Hakkında Görüş ve Değerlendirmeleri.....	18
3. Kooperatiflere İlişkin Temel Bilgi ve İstatistikler	20
a.Kooperatif Sayısı.....	20
b.Genel Kurul Sayısı.....	21
4. Tüketicinin Korunması ve Piyasa Gözetimine İlişkin Temel Bilgi ve İstatistikler.....	21
a.Tüketici Hakem Heyetleri Kararları.....	21
b.Piyasa Gözetimi ve Denetimine İlişkin Faaliyetler.....	22
II. DIŞ TİCARET	23
III. ÜRETİM	25
1. Tarım Sektörü.....	25
a.Tarım Sektörünün Yapısı ve Gelişimine Yönelik Görüş ve Değerlendirmeler.....	25
b.En Fazla Üretimi Yapılan Tarımsal İlk Beş Ürün Kalemi.....	25
c.Ciro Büyüklüğüne Göre İlk 10 Tarımsal İşletmeye İlişkin Bilgiler.....	26
ç.Üretici Örgütlerine Yönelik Bilgi ve İstatistikler.....	26
d.Yetiştirilen Tarım Ürünlerine ve Hayvan Sayılarına Ait Toplam İstatistiki Veriler.....	27
e.Sektörün Sorunlarına Yönelik Görüş ve Değerlendirmeler.....	28
2. Sanayi Sektörü.....	28
a.Sanayi Sektörünün Yapısı ve Gelişimine Yönelik Görüş ve Değerlendirmeler.....	28
b.Organize Sanayi Bölgesine İlişkin Bilgi ve İstatistikler.....	29
c.Küçük Sanayi Sitelerine İlişkin Bilgi ve İstatistikler.....	29
3. Turizm Sektörü.....	30
a.Turizm Sektörünün Yapısı ve Gelişimine Yönelik Görüş ve Değerlendirmeler ile Sektörün Sorunları.....	30
b. Kültür varlıkları ve turizm potansiyeline ilişkin genel bilgiler.(Turizm Belgeli, Belediye Belgeli işletme sayısı, yatak kapasitesi, turist sayısı vb.).....	30
c.Kars'taki Tarihi Yapılar.....	31

IV. İSTİHDAM	34
a.Çalışan Sayısına İlişkin Bilgi ve İstatistikler.....	34
V. DEVLET YATIRIMLARI	35
VI. DEVLET YARDIMLARI	36
VII. EĞİTİM	37
VIII. SPOR	38
IX. SAĞLIK	39
X.NÜFUS	41
XI. ULAŞIM	42
XII. ENERJİ	42
XIII. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	42
XIV. KAYNAKÇA	43

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.Kars İli ve İlçelerinde Faaliyet Gösteren Şirket Türleri ve Sayıları.....	12
Tablo 2.Kars'ta Faaliyet Gösteren Anonim Şirket Sayısı ve Genel Kurul Sayısı.....	12
Tablo 3. Kurulan ve Kapanan Şirket Sayıları.....	13
Tablo 4.Ticari Elektronik İletiler Şikayet Sayısı ve Değerlendirme Sonuçları.....	13
Tablo 5. 2024 Yılı Çek Kullanım Verileri.....	15
Tablo 6. 2024 Yılı Protestolu Senet Verileri.....	16
Tablo 7. Esnaf ve Sanatkar Meslek Kuruluşları ve Üye Sayıları.....	16
Tablo 8.Cinsiyete Göre Esnaf Sayıları.....	17
Tablo 9.İlimizde Bulunan Esnaf Odalarının İlçelere Göre Dağılımı ve Üye Sayıları Bilgileri.....	17
Tablo 10. Kurulan ve Kapanan İşletme Sayısı.....	17
Tablo 11. Ticaret İl Müdürlüğünün Görev Alanında Bulunan Kooperatifler.....	20
Tablo 12. Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünün Görev Alanında Bulunan Kooperatifler.....	21
Tablo 13.Tüketici Hakem Heyetlerine Ait Veriler.....	22
Tablo 14.Denetim Verileri.....	23
Tablo 15. Dış Ticaret Yapısına İlişkin Gümrük Müdürlüğünde Yapılan İşlemler.....	24
Tablo 16. En Fazla Üretimi Yapılan Tarımsal İlk Beş Ürün Kalemı.....	25
Tablo 17. Ciro Büyüklüğüne Göre İlk 10 Tarımsal İşletmeye İlişkin Bilgiler.....	26
Tablo 18. Üretici Birlikleri ve Üye Sayıları.....	26
Tablo 19. İl Geneline Besi Hayvan Varlığı.....	27
Tablo 20. Bitkisel Ürünlere Ait Veriler.....	27
Tablo 21.Sanayi Kuruluşlarının Sektörlere ve İlçelere Göre Dağılımı.....	29
Tablo 22. Konaklama Tesisleri İstatistikleri.....	30
Tablo 23. Sosyal Güvenlik Kapsamında Aktif Çalışan Kişi Sayısı.....	34
Tablo 24. Kamu Kurumları 2024 Yılı Devam Eden Proje Bedelleri.....	35
Tablo 25. Kamu Kurumları 2024 Yılı Sektörel Bazda Biten Proje Sayıları.....	35
Tablo 26. Kamu Kurumları 2024 Yılı Biten Proje Bedelleri.....	36
Tablo 27. KOSGEB Kapsamında Verilen Destekler	36
Tablo 28. Kafkas Üniversitesi 2024 Yılı Sonu İtibariyle Toplam Personel Sayısı	37
Tablo 29. İl Geneli Milli Eğitim Verileri.....	37

Tablo 30. İlimizde Bulunan Gençlik ve Spor İl Müdürlüğüne Ait Veriler.....	38
Tablo 31. İlçelere Göre Aile Sağlığı Merkezi Verileri	39
Tablo 32.Eczane Sayıları.....	39
Tablo 33. Hastane Verileri.....	40
Tablo 34. İl/ilçe merkezi, belde/köy nüfusu ve yıllık nüfus artış hızı 2023-2024.....	41
Tablo 35.Cinsiyete Göre Yabancı Nüfus 2024.....	41
Tablo 36.Cinsiyete göre il/ilçe merkezi, belde/köy nüfusu ve nüfus yoğunluğu, 2024.....	41
Tablo 37.Cinsiyete göre ortalama yaş, 2023, 2024.....	41
Tablo 38. Motorlu Kara Taşıtları Sayısı.....	42
Tablo 39. Tüketim Verileri.....	42

ÖNSÖZ

Doğu Anadolu bölgesinin en büyük ve geniş ovasına sahip olan Kars, Türkiye'nin Kafkaslara ve Orta Asya'ya açılan kapısı konumundadır. Tarihsel süreç içerisinde, eski ticaret yollarının kavşak noktası üzerinde yer alması dolayısıyla her dönem önemini korumuştur. İlk yerleşimin M.Ö. 13000 yıllarına kadar uzandığı bölgede Kalkolitik, Eski Tunç Çağı, Erken Demir Çağ kültürleri ile Urartu, İskit, Kimmer, Pers, Roma, Arsaklı, Sasani, Emevi Abbasi, Bizans, Bagratlı, Selçuklu, Saltuklu, Moğol, Gürcü, Karakoyunlu, Akkoyunlu, Osmanlı, Rus, Türkiye devletlerinin siyasi hakimiyetleri görülmektedir. Bu kadar kavmin geçtiği bugünkü Kars topraklarında başta Yerli, Kürt, Terekeme (Karakalpak) ve Azeri olmak üzere az sayıda Malakan ve Dukhobor gibi topluluklar da yaşamaktadır. Ortalama yüksekliği 1768 metreyi bulan coğrafi yapısıyla Kars'ın büyük bir bölümü yaylalardan oluşur. En önemli dağları Allahuekber, Kısır, Akbaba, Aşağıdağ ve Aladağ olarak sıralayabiliriz. Doğu Anadolu'nun en geniş platosuna sahip olan Kars ilinde irili ufaklı birçok göl bulunur. En büyüğü Çıldır olan bu mavi göller Aygır, Karzak Çenklice, Erhan, Turna, Çenekci, Kuyucuk, Çalı, Deniz ve Lavaşın'dır. Aras, Arpaçay, Kura ve Kars çayı, il sınırları içerisindeki kayda değer akarsuların başında gelir. Ormanların çok yer tutmadığı şehrin doğal bitki örtüsü bozkırdır. Ormanların büyük bir bölümü Sarıkamış ilçesine yayılan sarıçam (*Pinus sylvestris*) ağaçlarından oluşur. Kars coğrafyası önemli ekolojik sistemlerden sayılan plato ve dağ çayırlarına ev sahipliği

yapmaktadır. Bu alanlarda sayısı 1250'ye yakın tohumlu bitki doğal olarak yetişir. Bu bitkilerden yüz tanesi dünyada başka hiçbir yerde yetişmeyen nadir bitki türleridir. 'Kars' adını taşıyan birçok bitki çeşidinden söz edebiliriz. Lathyrus karsianus, Festuca karsiana, Allium karsianum, Caucalis karsianum ve Nonea karsensis bunlardan birkaçıdır.

Kars Ticaret İl Müdürlüğü olarak ilimizdeki kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde, ilimizin ticari hayatını tüm yönleriyle ortaya koyacak bir çalışmayla İç Ticaret, Esnaf ve Sanatkârlar, Kooperatifler ve Tüketicinin Korunması ve Piyasa Gözetimi faaliyetleri, Dış Ticaret, Üretim, İstihdam, Devlet Yatırımları, Devlet Yardımları, Desteklenen ve Desteklenmesi öngörülen sektörler ile bunların ekonomiye katkıları ile gerekli görülecek diğer konularda bilgi ve değerlendirmelerin ve çözüm önerilerinin yer aldığı ***"Kars İli 2024 Yılı Ekonomik Görünüm Raporu"*** nu hazırlamış bulunmaktayız.

İlimizi tanıtmak, İlin demografi, ticaret, üretim, istihdam ve yatırımlar vb. alanlarda mevcut durumunu ortaya koymak amacıyla hazırlamış olduğumuz bu raporun hazırlanmasında, sahip oldukları verileri İl Müdürlüğümüzle paylaşan tüm kurum ve kuruluşlara verdikleri destek için teşekkürlerimi sunuyorum.

Bilal TAŞ
Ticaret İl Müdürü

KARS İLİ GENEL DURUMU

Kars merkez ilçesi, Doğu Anadolu Bölgesi'nin, Erzurum - Kars Bölümü'nde yer alır. Kuzeyinde; Susuz, Arpaçay ve Akyaka'yla, doğusunda; Ermenistan'la, güneyinde; Digor ve Kağızman'la, batısında ise Selim ve Erzurum sınırlarıyla çevrilidir. Merkez ilçe yedi ilçe içinde sadece Sarıkamış ile komşu değildir.

Rakımı ortalama 1768 metreyi bulan Kars arazisinin büyük bölümü yaylalardan oluşur. Akarsu vadileriyle yer yer parçalanmış yörede yaylalar dalgalı düzlüklerden oluşur. Kars ilinde yer alan önemli yükseltiler olan Allahuekber Dağları, Kısır Dağı, Akbaba Dağı, Aladağ ve Aşağıdağ'ın bir kısmı merkez ilçe sınırları içerisindedir. Kars Çayı, kentin güneybatısından geçer. Kent aynı adlı ovanın üzerinde kurulmuştur.

Kars'ta en önemli geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Çayır ve otlak alanlarının geniş yer kaplaması küçük ve büyük baş hayvancılığı geliştirmiştir. Kümes hayvancılığı da oldukça gelişmiştir. Ayrıca hayvan ürünleri de halkın en büyük geçim kaynaklarındandır. Zavod denilen mandıralarda bu ürünler işlenerek Türkiye'nin dört bir yanına dağıtılır. Özellikle, Kars Kaşarı ve Kars Balı'na Türkiye genelinde ciddi talep vardır. Kars Kaşarı, İzmir Enternasyonal Fuarı'nda yine burada üretilen gravyer, beyaz peynir ve kreması ile birlikte 1937'den 1950'ye kadar Türkiye birincilik ödülünü almıştır. Kars Balı ise tamamen organik bir üründür. Bu bal Kars ve Ardahan'ın mera ve yaylalarında doğal olarak yetişmekte olan çok sayıda polen ve nektar kaynağı çiçekten üretilmektedir. Bu bitkilerin yetişebilmesi için herhangi bir ilaçlama ve gübreleme işlemi yapılmamaktadır. Bu balı Kafkas Arısı ırkı yapmaktadır. Ekili alanların %90'dan fazlası tahıl üretimine ayrılmıştır. Tahıl türleri arasında buğday başta gelmekle birlikte, bazı yıllar arpa üretiminin buğday üretimini geçtiği olur. Kış sebzesi olarak lahanalar ve şalgam yetiştirilir. Üretim bakımından önde gelen kuru sebze patatestir. Ayrıca, yulaf da yetiştirilen tahıllar içerisindedir. Yer altı kaynakları bakımından oldukça yoksul olan yörede magnezit ve asbest yatakları mevcuttur.

Kars, çeşitli etnik gruplarını ve mezhepleri barındıran zengin ve renkli bir kültüre sahiptir. Kars'ın toplumsal yapısı çeşitli etnik gruplarının kültürel gelenekleriyle harmanlanmıştır. Bu özelliğiyle de etkileyici bir kent durumundadır. Çok-kültürlülük sayesinde yörenin zengin bir

folkloru ve şive ağız özellikleri bulunmaktadır.Kars'ın nüfusunu Türk halkları (Azeriler, Türkler, Karapapaklar) ve Kürtler oluşturmaktadır.Ayrıca Kars'ta yaşayan Müslümanların bir kısmı Şii ve bir kısmı Sünni'dir.Çok az sayıdaki Rus Malakanlar ve Almanlar ise Hristiyan dinine mensup küçük bir azınlığı oluşturmaktadırlar.

KARSIN TARİHÇESİ

Kars adının kaynağı Karsaklardan gelmektedir. M.Ö. 130-127 yıllarında Kafkas dağlarının kuzeyinde ve Dağıstan'da gelerek Kars çevresine yerleşmiş, buraya adlarını vermişlerdir. Bu durumda Türkiye'deki en eski Türkçe İl adı ününü kazanmıştır. Divan-ı Lügat it Türk'te Kars deve veya koyun yününden yapılan elbise, şal kuşak dokuma anlamındadır. Araştırmalarda Kars'ın tarih öncesi çağlardan buyana yerleşim merkezi olduğu anlaşılmaktadır. Kür (Kura) ve Aras (Araz) nehirleri boylarında yapılan kazılarda bunun izlerine rastlanılmaktadır. Kapataş, Yantmataş ve Cilalıtaş devirlerinden itibaren yerleşme merkezlerinde oluşu yanında M.Ö. 9000-8000 yıllarından buyana hayvan ehlileştirme ve tarım devirlerinde yaşanmıştır.

M.Ö. 5000-4000 yıllarında Doğu Anadolu ve Azerbaycan'a yerleşen Huriler Kars'ın bilinen ilk sakinleridir. Daha sonra M.Ö. 9. Yüzyılda güneyden gelen Urartu'ların egemenliğine girmiştir. Urartular 2500 yıl küçük beylikler vasıtasıyla egemenliklerini sürdürmüşlerdir. M.Ö. 665 yılında Urartular Kimmer akınları sonucunda bölgeden çekilince hakimiyet İskitlere geçmiştir. İskit egemenliği M.Ö. 145 yılına kadar sürmüştür. Bu tarihten itibaren Partlar, İskit egemenliğine son vererek Türk Arsaklı beyliğini kurmuşlardır. Kars adı da buradan kaynaklanmaktadır. Arsaklar M.Ö. 2. Yüzyıldan M.S. 5.Yüzyıl ortalarına kadar Kars'ta hüküm sürmüşlerdir. 430 yılında Sasanilere geçen bölge uzun süre Sasani, Bizans ve Araplar arasında savaş alanı olmuştur. Bunlar arasında kısa sürelerle el değiştirmiştir.

1064 yılında Selçuklu Türkleri tarafından feth edilerek Türk Şeddatlı beyliğinin emrine verilmiştir. 1200 yılında Gürcü Atabeylerinin eline geçen bölge 1239'da Moğollar tarafından tahrip edilmiştir. Moğollar Anadolu'dan çekilince 1406'da Karakoyunluların, 1467'de da Akkoyunluların eline geçmiştir. Bu iki beyliğin sürekli savaşları Kars ve çevresini çok etkilemiştir. Yerleşme merkezlerinin tahrip edilmesine ve nüfusun azalmasına sebep olmuştur. 1535 yılından itibaren Kars Osmanlı İmparatorluğu'nun topraklarına katılmış, 1877-1878 (93 harbi) Osmanlı-Rus harbine kadar önce İranlı'lara sonra Ruslara karşı en büyük askeri üst olmuştur.

1918'e kadar 40 yıl Rus işgalinde kalmıştır. 1918'de tekrar alınmış, 6 ay sonra Mondros Mütarekesi gereği ordunun çekilmesi üzerine kaderiyle baş başa bırakılmıştır. Ordunun desteğinden mahrum kalan Karslılar önce Milli Şura sonra Çenub-i Garb-i Kafkas hükümetlerini kurarak mücadeleye devam etmişlerdir. 30 Ekim 1920'de Kazım Karabekir yönetimindeki Türk Ordusu Kars'ı alarak Türk topraklarına katmıştır.

1853 – 1856 Osmanlı Rus Savaşında, Kars'ın Rus ordularına karşı kahramanca savunulması sonucunda; Kazanılan **1855 KARS ZAFERİ** nedeniyle, şehrimize verilen **KARS ZAFER MADALYASI** aynı zamanda Anadolu'da bir şehre verilen ilk GAZİLİK madalyasıdır.

I.TİCARET

1.İç Ticarete İlişkin Temel Bilgi ve İstatistikler

a.Türlerine Göre Şirket Sayıları

Ticarete ilişkin politikaların oluşturulmasına yardımcı olmak, ticari faaliyetleri teşvik etmek, gerekli düzenlemeleri yapmak ve bunların uygulanmasını sağlamak görevlerinin yanı sıra, ülkemiz ticari hayatını düzenleyen Türk Ticaret Kanunu ve ilgili diğer mevzuat gereğince yapılması gereken işlemler Ticaret Bakanlığınca yürütülmektedir.

İlimizde faaliyet gösteren işletmelerin ilçeler bazında, türlerine göre gösterildiği tablo aşağıda yer almaktadır.

Tablo 1.Kars İli ve İlçelerinde Faaliyet Gösteren Şirket Türleri ve Sayıları (2024 Yılı Verileri)

Şirket Türleri	Şirket Sayıları
Anonim Şirket	119
Limited Şirket	1243
Gerçek Kişi Ticari İşletme	892
Kooperatif Şirketi	57
Diğer İşletmeler	4
Toplam	2315

Kaynak:Kars TSO

b.Ticaret İl Müdürlüğünce Katılım Sağlanan Şirket Genel Kurul Sayıları

28 Kasım 2012 tarihli 28481 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının usul ve esasları ile bu toplantılarda bulunacak Ticaret Bakanlığı Temsilcileri Hakkındaki Yönetmeliğin 32.maddesi gereği, Anonim şirketlerin genel kurulları için Bakanlık Temsilcisi talepleri Ticaret İl Müdürlüğünce yerine getirilmekte olup, 2024 yılında **4 adet Bakanlık Temsilcisi görevlendirilmesi** yapılmıştır.

Tablo 2.Kars'ta Faaliyet Gösteren Anonim Şirket Sayısı ve Genel Kurul Sayısı (2024 Yılı Verileri)

Şirket Türü	Şirket Sayısı	Genel Kurul Sayısı
Anonim Şirket	119	4

Kaynak: Kars TİM

c.Kurulan Ve Kapanan Şirket Sayıları

İlimiz sınırları içerisinde bulunan mevcut odalara 01.01.2024-31.12.2024 tarihleri arasında türlerine göre kurulan ve kapanan şirket türleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3. Kurulan ve Kapanan Şirket Sayıları (2024 Yılı Verileri)

İl	Kurulan Şirket	Kapanan Şirket
Kars	139	40

Kaynak: Kars TSO

ç.Elektronik Ticaret

01/05/2015 tarihinde yürürlüğe giren 6563 sayılı Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ile Ticari İletişim ve Ticari Elektronik İletiler Hakkında Yönetmelik hükümleri gereği, vatandaşlar Ticari Elektronik İleti Şikâyet Sistemi üzerinden ve Ticaret İl Müdürlüğüne dilekçe vermek suretiyle, işletmelerin kısa mesaj, sesli arama ve elektronik posta ile gönderdikleri ticari iletiler ile ilgili başvuruda bulunmaktadır.

Ticaret İl Müdürlüğüne yapılan başvurular incelenirken öncelikle göndericisinin tespit edilmesi için gerekli yazışmalar yapılarak elde edilen bilgilerle göndericisinin farklı ilde faaliyet göstermesi durumunda ilgili Ticaret İl Müdürlüğüne havale edilmektedir. Göndericisinin il sınırlarımız bulunması durumunda Kars Ticaret İl Müdürlüğüne işlem yapılmaktadır. Ayrıca göndericisinin ilimiz sınırlarında olduğu diğer İl Müdürlükleri tarafından tespit edildiğinde, Kars Ticaret İl Müdürlüğüne havale edilmektedir.

Yalnızca 2024 yılı içinde yapılan başvuruların yer aldığı tablodaki veriler Ticari Elektronik İleti Şikâyet Sistemi üzerinden alınmıştır.

Tablo 4. Ticari Elektronik İletiler Şikâyet Sayısı ve Değerlendirme Sonuçları

İŞLEM TÜRÜ	İŞLEM SAYISI
6563 Sayılı Kanun kapsamında olmadığından işleme alınmamıştır.	33
Cezasız Sonuçlandı	1
Cezai İşlem Uygulandı	0
Eksik bilgiden dolayı işleme alınmamıştır.	9
Göndericisi Tespit Edildi/İl Müd.Havale Edildi.	2
Bahis/kumar içerikli ileti olması nedeniyle ilgili kuruma intikal ettirilmiştir.	0
Cinsel ürün içerikli ileti olması nedeniyle ilgili kuruma intikal ettirilmiştir.	0
Cinsel sohbet içerikli ileti olması nedeniyle ilgili kuruma intikal ettirilmiştir.	0
Dolandırıcılık içerikli ileti olması nedeniyle ilgili kuruma intikal ettirilecektir.	0
Mükerrer Giriş nedeniyle sonlandırıldı.	0
ŞİKAYET SAYISI	ŞİKAYET DEĞERLENDİRME SONUÇLARI
45	45

Kaynak: İleti Şikâyet Sistemi

d.Perakende Ticaret

Ülkemizde, perakende sektörü büyüklüğü itibarıyla önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından hazırlanan sayısal veriler de bu durumu net bir şekilde ortaya koymaktadır. İlimizde Bim, A101, Şok, Migros ve CarrefourSa gibi zincir marketlerin yanında Uygun, Tamsaş, Zirve, NewGross gibi yerel marketler de önemli bir yere sahiptir.

14/01/2015 tarihli ve 6585 sayılı Perakende Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun 20/01/2015 tarihinde yürürlüğe girmiş ve Kanunun “Yer ve raf tahsisi” başlıklı 12. Maddesinin üçüncü fıkrasında “Hızlı tüketim mallarının satışının yapıldığı büyük mağaza ve zincir mağazalar ile bayi işletme ve özel yetkili işletmelerde satış alanlarının en az yüzde birine tekabül edecek şekilde raf alanı, mağazanın bulunduğu ilde üretilmesi kaydıyla coğrafi işaretli olarak tescil edilen veya coğrafi işaretli olarak tescil edilmemiş olsa bile meslek kuruluşlarının uygun görüşü alınarak ticaret il müdürlüklerince belirlenen hızlı tüketim malı niteliği taşıyan yöresel ürünlerin satışına ayrılır. Yöresel ürünlerle doldurulamayan raf alanları, diğer ürünlerin satışı amacıyla kullanılabilir.” hükmüne yer verilmiştir.

Anılan Kanunun uygulanmasına yönelik hazırlanan Perakende Ticarete Uygulanacak İlke ve Kurallar Hakkında Yönetmelik 06/08/2016 tarihli ve 29793 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş olup Yönetmeliğin “Yöresel ürünler ile üretici ve tedarikçileri” başlıklı 12. Maddesinin birinci fıkrasında yöresel ürünler “11. Maddenin birinci fıkrasında belirtilen perakende işletmelerin bulunduğu ilde üretilmesi kaydıyla, coğrafi işaretli olarak tescil edilen veya coğrafi işaretli olarak tescil edilmemiş olsa bile o yerin il müdürlüğünce belirlenen hızlı tüketim malı niteliğindeki ürünler” şeklinde; “Tanımlar” başlıklı 3. Maddesinin birinci fıkrasının (h) bendinde ise hızlı tüketim malı, “Gıda, içecek, temizlik ve kişisel bakım ürünleri” olarak tanımlanmıştır.

Ayrıca Yönetmeliğin 12. Maddesinin ikinci fıkrasında “İl Müdürlüğü, yöresel ürünler ile üretici ve tedarikçilerini o ildeki ticaret ve sanayi odaları veya ticaret odaları, esnaf ve sanatkarlar odaları birliği, ziraat odaları ve varsa ilin en fazla üyeye sahip tüketici örgütünün önerilerini alarak il düzeyinde belirler.” ifadesi yer almaktadır. Bu kapsamda ilimize ait coğrafi işaretli olarak tescil edilmiş hızlı tüketim malları ile Yönetmeliğin 12. Maddesine göre belirlenmiş olan yöresel ürünler aşağıda yer almaktadır.

- Kaşar Peyniri, Gravyer Peyniri, Çeçil Peyniri, Dil Peyniri, Örgü Peyniri, Kars Balı, Kars Kazı , Kars Ketsi.

e.Alişveriş Merkezleri

İl sınırlarımız içerisinde “Alişveriş Merkezleri Hakkında Yönetmelik” hükümlerine uygun alışveriş merkezi bulunmamaktadır.

f.Odalar ve Borsalar

İlimizde Ticaret ve Sanayi Odaları; ticaret sektörünün örgütlenmesinde önde gelen kuruluşlardan biri olup amaçları, 5174 Sayılı Kanun ve ilgili mevzuatta verilen görevleri yerine getirmek, üyelerinin gelişmesi için nitelikli hizmet sunmak, paydaşlarıyla eş güdüm içerisinde çalışmak, ilimizin kalkınması sürecinde sosyal sorumluluk bilinci ile hareket etmektir. 2024 yılı itibarıyla il genelinde toplam 1 adet Ticaret ve Sanayi Odası faaliyet göstermektedir. İlimizde, **2024 yılı sonu** itibarıyla toplam **2315** şirket bulunmaktadır. İlimizde 1 adet ticaret borsası bulunmaktadır.

g.Tarım Ürünleri Ticareti (Hal Sayısı, Halde İşyeri ve İşlem Miktarı,vb.)

İlimizde 375.225 hektar Tarım Arazisi bulunmaktadır. Bu arazilerin 341.455 hektarında kuru tarım, 33.770 hektarında sulu tarım yapılmaktadır. Ancak ilimizde hal bulunmamaktadır. 2024 yılında Ticaret İl Müdürlüğü tarafından Hal Kayıt Sistemine kayıt yapılmamıştır.

ğ.Çek Kullanımı

İlimizde 2024 yılı içerisinde karşılıksız olarak işlem gören çeklerin aylara göre dağılımını gösteren tablodaki bilgiler Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi’nin internet sitesinden alınmıştır.

Tablo 5. 2024 Yılı Çek Kullanım Verileri

YIL-AY	ADET	TUTAR: (Bir TL)	KİŞİ SAYISI
2024-01	4711	576368830	971
2024-02	2477	334520704	830
2024-03	1237	248380992	577
2024-04	3836	531714080	925
2024-05	2641	398025920	864
2024-06	1253	274584288	563
2024-07	4545	796553280	1001
2024-08	1321	291411360	606
2024-09	4575	935159230	1021
2024-10	3195	665297410	981
2024-11	1488	434000096	665
2024-12	5103	1119423100	1075

Kaynak: TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ RİSK MERKEZİ VERİ SİSTEMİ Rapor Tarihi: 24.01.2025

h.Protestolu Senetler

İlimizde 2024 yılı içerisinde protesto edilen senetlere dair verilerin ay bazında yer aldığı tablodaki bilgiler Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi'nin internet sitesinden alınmıştır.

Tablo 6. 2024 yılı Protestolu Senet Verileri

YIL-AY	ADET	TUTAR: (Bir TL)
2024-01	28	1975800
2024-02	21	878359
2024-03	26	1003230
2024-04	19	1371240
2024-05	19	550591
2024-06	17	1316033
2024-07	43	2663035
2024-08	44	3906499
2024-09	38	5348682
2024-10	34	5461397
2024-11	35	10522756
2024-12	29	3792660

Kaynak: TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ RİSK MERKEZİ VERİ SİSTEMİ Rapor Tarihi: 24.01.2025

2.Esnaf ve Sanatkârlara İlişkin Temel Bilgi ve İstatistikler

a.Esnaf ve Sanatkâr Meslek Kuruluşları

Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği'nin amacı, 5362 Sayılı kanuna göre kurulan Odalar arasında birlik ve dayanışma kurulmasını ve gelişmesini sağlamak, odaları ve dolayısıyla o il esnaf ve sanatkarlarını temsil etmek, bağlı bulunan oda üyelerinin ekomonik-sosyal-kültürel ve mesleki eğitim yönünden gelişmelerini sağlayıcı teşebbüslerde bulunmak, bağlı bulunan odaların ve oda üyelerinin faaliyetlerini denetlemekle yükümlü olarak kurulmuştur.

İlimizde 16 adet Esnaf ve Sanatkârlar Odası ile 2 adet Şube bulunmaktadır; Bu odaların bağlı bulunduğu 1 adet birlik bulunmaktadır. 2024 yılı sonu itibariyle faaliyet gösteren toplam 6.390 üye esnaf bulunmaktadır.

Tablo 7. Esnaf ve Sanatkar Meslek Kuruluşları ve Üye Sayıları

ODA ADI	ODA SAYISI
ŞOFÖRLER VE OTOMOBİLCİLER ODASI	3
ESNAF VE SANATKARLAR ODASI	13
ESNAF VE SANATKARLAR ODASI BİRLİĞİ	1
TOPLAM	17

Kaynak:Kars Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği Başkanlığı

Tablo 8.Cinsiyete Göre Esnaf Sayıları

CİNSİYET	ESNAF SAYISI
KADIN	707
ERKEK	5497

Kaynak:Kars Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği Başkanlığı

b.Esnaf ve Sanatkâr İşletme Sayısı

2024 yılında İlimizde Bulunan Esnaf Odalarının İlçelere Göre Dağılımı ve Üye Sayılarına ilişkin bilgiler aşağıda yer almaktadır.

Tablo 9.İlimizde Bulunan Esnaf Odalarının İlçelere Göre Dağılımı ve Üye Sayıları Bilgileri

İLÇE	Esnaf Sayısı
Merkez	3349
Akyaka	198
Digor	330
Kağızman	843
Sarıkamış	865
Selim	452

Kaynak:Kars Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği Başkanlığı

c.Kurulan ve Kapanan Esnaf İşletmesi Sayısı

2024 yılı içerisinde Kars ilinde 1543 adet esnaf işletmesi kurulmuş ve 942 adet esnafımız da işletmesini kapatmıştır.

Tablo 10. Kurulan ve Kapanan İşletme Sayısı

Kurulan İşletme Sayısı (Tescil)	Kapanan İşletme Sayısı (Terkin)
1543	942

Kaynak:Kars Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği Başkanlığı

ç. 2024 Yılı Ahilik Haftası Kutlamaları

23-29 Eylül 2024 tarihleri arasında kutlanacak olan Ahilik Haftası Kutlama Programı 23 Eylül tarihinde Kars Valisi Ziya POLAT'ın ve Kars Belediye Başkanı Ötüken SENER'in kutlama komitesi tarafından ziyareti ile başlamış, Küçük Sanayi Sitesi'nde protokol ve esnaflarımızın katılımı ile ilin Ahisine Kars Valisi Sayın Ziya POLAT tarafından Şed Kuşatması ve ödülleri takdim edilerek Ahilik Pilavı ikram edilmiştir. 27 Eylül tarihinde ebediyete intikal eden esnafların ruhuna Sultan Alparslan Külliyesi'nde Mevlid-i Şerif okutulmasının ardından son bulmuştur.

d.Esnaf ve Sanatkarların Sektör Hakkında Görüş ve Değerlendirmeleri

1 - İçerisinde bulunduğumuz ekonomik koşullar nedeniyle üyelerimizin aldıkları ve sattıkları mal ve hizmetlerin fiyatları artmakta, buna bağlı olarak da yıllık cirolarında da artış meydana gelmektedir. Esnaf ve sanatkarların iş kapasitesinde herhangi bir artış olmamasına rağmen mal alış ve satış rakamlarının yükselmesinden dolayı basit usulde vergilendirilenler gerçek gelire, işletme hesabına göre defter tutanlar ise bilanço usulüne geçiş yapmak zorunda kalmaktadır.

213 sayılı Vergi Usul Kanununun 177'nci maddesinde yer alan defter tutma ve sınıf değiştirme hadlerinin günümüz koşullarına göre artırılması gerekmektedir.

2- İşyeri kira ödemelerinden doğan stopaj uygulamasından esnaf ve sanatkârların muaf tutulmalıdır.

İşyeri kiralarını ödemekte zorluk çeken esnaf ve sanatkarlar, kira ve ücret bedelinden kesilen %20 oranında stopaj vergilerini de ödemektedirler. Yapılan stopaj ödemeleri de işyeri sahibinin vergisinden mahsup edilmektedir. Yani üyelerimiz hem kira ödemekte hem de kiranın vergisini ödemektedir. Bu ödemelerin vergisinin büyük kısmı, gelir elde edenlerden değil de kira ödeyenlerden tahsil edilmektedir.

3 – 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 103'üncü maddesinde yer alan gelir vergisi tarifesi güncellenmelidir. Gelir vergisi tarifesinin birinci diliminde yer alan ve %15 oranında vergilendirilen tutarın (2024 yılı için 110.000,00 TL) en az asgari ücretin gelir vergisinden istisna tutulan oranı kadar (2024 yılı için 187.023,32 TL) belirlenerek 2025 yılı için uygulanması,

4 – Vergi ve SGK barışı getirilmelidir.

5 – Vergi mükellefiyeti devam ederken başka bir işletmede 4-A (SSK'lı) olarak çalışan esnaf ve sanatkarlarımız esnaf ve sanatkarlar kredi kefalet kooperatiflerinden kredi kullanamamaktadırlar. Esnaf ve sanatkarlarımızın herhangi bir şart aranmaksızın kooperatif kredisinden yararlanmalarının yolu açılmalıdır.

6 – SGK ve Bağ-Kur primlerinin yüksek olması esnafa sorun oluşturmaktadır. Bu nedenle primlerin düşürülmesi istenmektedir.

7 – Sayısı hızla artan ve mahalle araları ile ilçelerde açılan zincir marketlerle üyelerimiz rekabet edememektedir. Zincir marketlere karşı esnaf ve sanatkârların korunması amacıyla tedbirler alınması, ilin veya ilçenin nüfus oranına göre sınırlama getirilmeli, aynı cadde ve/veya sokakta birden fazla zincir market açılmasına izin verilmemeli bu marketler arasında belli bir mesafe şartı getirilmelidir.

8 – 4-b (Bağ-Kur) emeklilik prim gün sayısı 7200’e düşürülerek işçi ve işveren prim gün sayısı eşitlenmelidir.

9 – Bankalar tarafından uygulanan kredi kartı ve pos komisyon oranlarının düşürülmesi gerekmektedir.

10 – Korsan taşımacılığın önüne geçmek için gerekli önlemlerin alınmalıdır. Köylerden il veya ilçe merkezine yolcu taşıyan hususi araçlar nedeniyle mağdur olan minibüsçü esnaflarımızın bir kısmı da vergi kayıtlarını kapatarak hususi araçlarıyla taşımacılık yapmaktadırlar.

11 - Lokanta ve kafe işletmelerinin almış olduğu ürünlerde KDV oranı %1 iken satmış olduğu ürünlerde KDV oranı % 10 olarak uygulanmaktadır. Alış ve satış arasındaki % 9 ‘lık fark nedeniyle her ay yüksek oranda KDV ödemek zorunda kalmaktadırlar. Lokanta ve kafelerin ürün satışlarında uygulanan KDV oranının %1’e düşürülmelidir.

12 - Esnafımızın son yıllarda yüksek oranda işyeri kapattığı ve esnafın kredi borçlarını ödeyemediği borcunu bir diğer krediyle kapatmaya çalıştığı gözler önüne serilmiştir. Bu konuyla ilgili düşük faizli kredi desteğinin artırılması ve faiz oranlarının düşürülmesi ile ilgili çalışmaların yapılması

13 - Esnafımıza bir nebze olsa nefes aldıracağını düşündüğümüz Elektrik doğalgaz su v.b konularda esnafımıza özel indirimlerin getirilmesi ve bu konuyla ilgili çalışmaların yapılması

14 – İlçelerden veya köylerden İl merkezine gelen M plakalı minibüslerin Harakani Hava Meydanına yolcularını bırakmasına izin verilmediğinden uzak noktada, havaalanı kavşağında yolcularını bırakmak zorunda kalmaktadır. Uzun bir mesafeyi yürümek zorunda olan yolcuların mağduriyetinin giderilmesi için ticari araçların hava alanına yolcusunu bırakması hususunda kolaylık sağlanmalıdır.

3.Kooperatiflere İlişkin Temel Bilgi ve İstatistikler

Temelinde dayanışma ve topluma hizmet anlayışı olan kooperatif ortaklık modeli, bireylerin ve toplumun ekonomik ve sosyal kalkınması açısından büyük önem taşımaktadır. Kooperatifçilik mevzuatının uygulanmasında tereddüde düşülen konularda ortaklara, yönetim kurulu üyelerine, denetçilere ve ilgililere sözlü ve yazılı olarak görüş bildirmek suretiyle yardımcı hukuk hizmeti verilmekte ve uygulamada karşılaşılan hukuki sorunlar önemli ölçüde giderilmektedir.

2024 yılı içerisinde Ticaret Bakanlığı Esnaf, Sanatkârlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü tarafından, kooperatif ve üst kuruluşlarının üretim ve istihdama katkısı olacak yatırım projelerinin desteklenmesi, faaliyetlerinde etkinlik ve verimliliğin sağlanması, teknoloji ve yeni üretim tekniklerinden yararlanmalarına katkıda bulunulması, rekabet güçlerinin artırılması ve bireysel tasarrufların uygun kooperatif girişimcilik modelleri ile ekonomiye kazandırılması hedefleri doğrultusunda **Kooperatiflerin Desteklenmesi Programı (KOOP-DES)** hayata geçirilmiştir. İlk uygulama olarak kuruluş, işleyiş ve denetim işlemlerine ait hizmetleri Bakanlığımızca yürütülen, ortaklarının çoğunluğunu kadınların oluşturduğu ve kadın emeğini değerlendirme amacı güden kooperatif ve üst kuruluşlarının; faaliyet konularına uygun, üretim ve istihdama katkı sağlayacak ve sürdürülebilir nitelikteki projelerinin KOOP-DES kapsamında desteklenmesi uygun görülmüştür. İlimizde Ticaret İl Müdürlüğünce 2024 yılı içerisinde; S.S. Digor Üreten Eller Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi, S.S. Selim Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi, S.S. Gazi Kars Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi olmak üzere üç kooperatifin kurulumu gerçekleştirilmiştir. 2024 yılı içerisinde Ticaret Bakanlığı KOOP-DES projesi kapsamında; **S.S. Selim Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifine 186.750,00 TL tutarında hibe desteği ödemesi gerçekleştirilmiştir.**

a.Kooperatif Sayısı

İlimizde bulunan kooperatiflerin kurum bazında dağılımı aşağıdadır.

Tablo 11. Ticaret İl Müdürlüğünün Görev Alanında Bulunan Kooperatifler

KOOPERATİF TÜRÜ	KOOPERATİF SAYISI	ORTAK SAYISI
MOTORLU TAŞIYICILAR KOOP.	9	166
TÜKETİM KOOPERATİFİ	1	9
ESNAF SAN. KREDİ VE KEF. KOOP.	5	2723
KADIN GİRİŞİMİ ÜRETİM VE İŞLETME KOOPERATİFİ	7	66
KARAYOLU YOLCU TAŞIMA KOOP.	8	141
KARAYOLU YÜK TAŞIMA KOOP.	2	16
İŞLETME KOOP.	2	67
ÜRETİM VE PAZARLAMA KOOP.	2	33
TOPLAM	36	3221

Kaynak: KOOPBİS

Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'nden alınan verilere göre, İlimizde faaliyet gösteren Konut Yapı Kooperatifleri ve Küçük Sanayi Yapı Kooperatiflerinin faal olma ve tasfiye halinde olma durumlarına göre ilçeler bazındaki sıralanışı aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 12. Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'nün Görev Alanında Bulunan Kooperatifler

KARS İL BAZINDA YAPI KOOPERATİFLERİ DURUM GÖSTERİR TABLOSU				
İL	FAAL OLAN KONUT YAPI KOOPERATİFİ SAYISI	TASFİYE HALİNDE OLAN KONUT YAPI KOOPERATİFİ SAYISI	FAAL OLAN KÜÇÜK SANAYİ SİTESİ YAPI KOOPERATİFİ SAYISI	TASFİYE HALİNDE OLAN KÜÇÜK SANAYİ SİTESİ YAPI KOOPERATİFİ SAYISI
KARS	0	19	0	1
TOPLAM	0	19	0	1

Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü

İl Tarım ve Orman Müdürlüğünden alınan verilere göre, İlimizde 2024 yılı sonu itibariyle 1163 Sayılı Kooperatifler Kanununa göre faaliyet gösteren toplam tarımsal amaçlı kooperatif sayısı 13'tür. Bunun 8 tanesi Tarımsal Amaçlı Kooperatiftir. 2 tane de Tarımsal Üretici Kooperatif Birliği ve 3 tane de Islah Amaçlı Yetiştirici Kooperatif Birliği bulunmaktadır.

b.Genel Kurul Sayısı

İl Müdürlüğümüzce, 01.01.2024-31.12.2024 tarihleri arasında **32** adet Kooperatifin Genel Kurul toplantısına Bakanlık Temsilcisi görevlendirilmiş ve Genel Kurul toplantıları yapılmıştır.

4. Tüketicinin Korunması ve Piyasa Gözetimine İlişkin Temel Bilgi ve İstatistikler

6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun kapsamında;

Tüketiciler ile satıcı ve sağlayıcılar arasında çıkan uyuşmazlıklar Ticaret İl Müdürlüğü ve Kaymakamlıklardaki Tüketici Hakem Heyetleri tarafından çözüme kavuşturulmaktadır.

Büyükşehir Belediyesi statüsünde olmayan illerin merkezlerinde 104.000,00 TL'nin altında bulunan uyuşmazlıklarda İl Tüketici Hakem Heyetleri,

Bu değerlerin üzerindeki uyuşmazlıklar için Tüketici Mahkemelerine başvuru yapılacaktır. Parasal limitler her yıl yeniden değerlendirilme oranlarına göre arttırılmaktadır.

01.01.2024 ve 31.12.2024 tarihleri arasında 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun kapsamında yapılan İl Hakem Heyetince alınan 1842 Kararın 1087 tanesi tüketici lehine olmuştur.

a.Tüketici Hakem Heyetleri Kararları

İlimizde 2024 yılı içerisinde 1582 adet başvuru olmuş ve 1842 adet karar alınmıştır.

Tablo 13.Tüketici Hakem Heyetlerine Ait Veriler

Toplantı Tarihi	Alınan Karar	Ayıplı Hizmet	Ayıplı Mal	Banka	Tüketici Lehine	Tüketici Aleyhine
Ocak	260	92	86	22	128	108
Şubat	273	74	128	21	160	100
Mart	128	21	54	12	68	46
Nisan	146	26	65	18	93	47
Mayıs	137	29	58	12	75	57
Haziran	122	11	38	58	36	85
Temmuz	154	20	74	19	104	45
Ağustos	112	33	41	18	57	48
Eylül	126	25	56	11	91	34
Ekim	162	26	76	21	122	37
Kasım	130	35	52	16	87	38
Aralık	92	21	31	11	66	24
TOPLAM	1842	413	759	239	1087	669

Kaynak:TÜBİS(Tüketici Bilgi Sistemi)

b.Piyasa Gözetimi ve Denetimine İlişkin Faaliyetler

İlimizde piyasa gözetimi ve denetimi yapmaya yetkili personel bulunmaması nedeniyle yeterince denetim yapılamamaktadır. İlçelerde belediyeler ve merkez ilçede Ticaret İl Müdürlüğü tarafından Fiyat Etiketleri denetimi yapılmaktadır. Piyasa gözetimi ve denetimlerine ilişkin, Ticaret İl Müdürlüğü tarafından denetim için görevlendirilen personellerin 2024 yılı içinde yapmış oldukları denetimler ve bu denetimler sonucunda yapılan işlemlere ilişkin veriler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 14.Denetim Verileri

Denetlenen Toplam Firma Sayısı	1654
Denetlenen Toplam Ürün Sayısı	25200
Haksız Fiyat Artışına İlişkin Mevzuat Kapsamında Denetlenen Ürün Sayısı	290
Haksız Fiyat Artışı Yaptığı Tespit Edilerek Hakkında Tutanak Tutulan Firma Sayısı	5
Haksız Fiyat Artışı Tespit Edilerek Tutanak Tutulan Ürün Sayısı	10
Fiyat Etiketleri Yönetmeliğine Aykırılık Tespit Edilen Ürün Sayısı	114
Fiyat Etiketleri Yönetmeliğine Aykırılıktan Dolayı Kesilen Ceza Miktarı	531.248,00 TL
Haksız Fiyat Artışı İle İlgili Gelen Toplam Şikayet Sayısı	34
Haksız Fiyat Artışı Kapsamında Yapılan İncelemeler	5

Kaynak: KARS TİM

II.DIŞ TİCARET

22/12/2011 tarihli ve 28150 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2011/2474 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulmuş ve hazırlıkların tamamlanmasını müteakip Doğu Anadolu Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğüne bağlı olarak 13 Mart 2014 tarihinde Sn. Bakanımız Hayati YAZICI tarafından hizmet binasının açılışı yapılarak faaliyete geçmiştir. 18.08.2014 tarihinden itibaren ise Gürbulak Gümrük ve Dış Ticaret Bölge Müdürlüğüne bağlı olarak Ana Hizmet Binası, Kars Garı, Kars Lojistik Merkezi ve Harakani Havalimanında bulunan ofislerde faaliyetlerini sürdürmektedir.

BTK DEMİRYOLU, 30 Ekim 2017 tarihinde hizmete açılmıştır. Ayrıca, 09.01.2017 tarihinde Bakanlar Kurulu Kararıyla kurulmuş ancak faaliyete geçmemiş olan Demir İpekyolu Gümrük Müdürlüğü'nün sınırdaki Canbaz Tren İstasyonunda yapması gereken işlemlerin tamamını, 26.10.2017 tarihinden itibaren Müdürlüğümüz tarafından ikmal edilmektedir.

Kars Türkiye'nin Orta Asya ve Kafkaslara açılan kapısı olarak gerek Türk dünyası ile kültürel ve ekonomik bağların güvenli bir şekilde sürdürülmesi gerekse Avrupa ile Çin arasındaki ticaret rotası üzerinde olması bakımından kilit bir noktada bulunmaktadır. Kars'ın jeopolitik önemi, inşaatı devam eden Ankara-Kars hızlı tren ve Kars Lojistik Merkezi ile 30/10/2017 tarihinde hizmete açılan Bakü-Tiflis-Kars demiryolu hattı ve yapılması planlanan Kars-Iğdır-Nahcivan-İran-Pakistan demiryolu projesi ile daha da artacaktır.

Tablo 15.Dış Ticaret Yapısına İlişkin Gümrük Müdürlüğünde Yapılan İşlemler

İhracat	İthalat	Transit
Çimento	Mezar taşı	Ağır Soda kulu
Karayolu tuzu	-	Motosiklet parçaları ve aksamaları
Yapı Malzemeleri	-	Telefon cihazları
-	-	Televizyon ses ve görüntü sistemleri
-	-	Kablolar
-	-	Deterjan
-	-	Kuru bakllagiller
-	-	Soya küspesi
-	-	Lif levhalar
-	-	Rafine edilmiş bakır ve bakır alaşımları (ham); Rafine bakır-katotlar ve katot parçaları.
		Elektrik kontrol, dağıtım tabloları, panolar, konsollar, kabinler, diğer mesnetler ve sayısal kontrol cihazları; Kontrol-dağıtım tablolar
		Davlumbaz, Tezgahlar,
		Mobil süper oil
2024 YILI TOPLAM İTHALAT TUTARI		3.560,00 USD
2024 YILI TOPLAM İHRACAT TUTARI		5.090.987,23 USD
İHRACAT BEYANNEME SAYISI		266
İTHALAT BEYANNEME SAYISI		1

III.ÜRETİM

1.Tarım Sektörü

a.Tarım Sektörünün Yapısı ve Gelişimine Yönelik Görüş ve Değerlendirmeler

İlimiz genelinde hayvancılık hem ekolojik koşulların doğurduğu avantajlar hem de geleneksel nedenlerle tarımın en önemli kolu özelliğindedir. Damızlık ve besi hayvanı olarak yetiştirilen hayvanlarımız yurdumuzun dört bir yanına, diğer illere genç yaşlarda sevk edilmektedir. İlimiz aynı zamanda kurbanlık büyükbaş hayvan ihtiyacını karşılayan en önemli il konumundadır.

İlimiz coğrafi ve toprak yapısı ile ürün çeşitliliğinin yanı sıra yetişmiş iş gücü bakımından yüksek potansiyele sahiptir. Bu durum bitkisel ve hayvansal üretim yönünden ilimizi ayrıcalıklı kılmaktadır.

b.En Fazla Üretimi Yapılan Tarımsal İlk Beş Ürün Kalemi

Tablo 16. En Fazla Üretimi Yapılan Tarımsal İlk Beş Ürün Kalemi

Ürün Çeşidi	Alan (da)
Arpa	1.030.575,89
Yulaf (Yeşil Ot)	649.732,20
Buğday	633.542,37
Fiğ(Yeşil Ot)	466.068,70
Çeyir Otu	125.241,58

Kaynak: İl Tarım ve Orman Müdürlüğü

c.Ciro Büyüklüğüne Göre İlk 10 Tarımsal İşletmeye İlişkin Bilgiler

Tablo 17. Ciro Büyüklüğüne Göre İlk 10 Tarımsal İşletmeye İlişkin Bilgiler

Sıra No	İl	İlçe	Mahalle / Köy	İşletme Adı	2024 ÇKS'de Beyan Edilen Alan (da)
1	KARS	DİĞOR	KOCAKÖY	FE***** BA*** AL*****	1.582,756
2	KARS	SUSUZ	KİZİROĞLU	AT**** ŞA*****	1.250,487
3	KARS	MERKEZ	HALEFOĞLU	DO**** ÖL***	1.030,137
4	KARS	AKYAKA	BOYUNTAŞ	DU**** BA***	995,352
5	KARS	SARIKAMIŞ	KARAKÖSE	ÖM** FA*** AK**	986,011
6	KARS	DİĞOR	DOLAYLI	SE**** ÖM*****	965,468
7	KARS	DİĞOR	SORKUNLU	Yİ**** KA**	964,514
8	KARS	MERKEZ	BOĞAZKÖY	AT**** ÇE**	923,216
9	KARS	MERKEZ	ANİ	EN**** ÇE***	879,304
10	KARS	DİĞOR	HİSARÖNÜ	AD** ÖZ*****	877,347

Kaynak: İl Tarım ve Orman Müdürlüğü

ç.Üretici Örgütlerine Yönelik Bilgi ve İstatistikler

Kars İlinde Toplamda 2 adet Üretici Birliği mevcuttur.

Tablo 18. Üretici Birlikleri ve Üye Sayıları

Birlik Adı	Tescil Tarihi	Üye Sayısı	Durum
Kağızman İlçesi Bal Üreticileri Birliği	16.02.2012	100	Aktif
Kars İli ve İlçeleri Süt Üreticileri Birliği	23.01.2023	323	Aktif

Kaynak: İl Tarım ve Orman Müdürlüğü

Tablo 19 . İl Genelinde Besi Hayvan Varlığı

İlçeler	Büyükbaş					Küçükbaş		
	Kültür	Kültür Melezi	Yerli	Manda	Toplam	Koyun	Keçi	Toplam
Merkez	24.121	122.959	8.838	76	155.994	123.287	4.576	127.863
Akyaka	3.535	35.215	2.505	8	41.263	27.384	728	28.112
Arpaçay	2.937	51.384	2.627	10	56.958	115.891	2.229	118.120
Digor	2.400	43.019	2.864	2	48.285	79.184	4.432	83.616
Kağızman	2.559	44.029	6.425	1	53.014	185.922	11.240	197.162
Sarıkamış	7.555	92.090	7.138	0	106.783	22.607	3.320	25.927
Selim	7.218	89.924	7.630	0	104.772	48.640	3.090	51.730
Susuz	3.115	33.322	1.576	0	38.013	26.285	1.065	27.350
TOPLAM	53.440	511.942	39.603	97	605.082	629.200	30.680	659.880

Kaynak: İl Tarım ve Orman Müdürlüğü

d.Yetiştirilen Tarım Ürünlerine Ait Toplam İstatistik Veriler**Tablo 20. Bitkisel Ürünlere Ait Veriler**

Sıra No.	Ürün Adı	Ekilen Alan (da)
1	Arpa	1.030.575,89
2	Buğday	633.542,37
3	Yulaf	649.732,2
4	Fiğ	466.068,7
5	Çayır Otu	125.241,58
6	Korunga	67.458,85
7	Tritikale	20.302,04
8	Şeker Pancarı	23.990,82
9	Yonca	15.638,45
10	Kayısı	13.643,21
11	Mısır	4.816,97
12	Elma	1.908,11
13	Çavdar	1.118,24

Kaynak: İl Tarım ve Orman Müdürlüğü

e.Sektörün Sorunlarına Yönelik Görüş ve Değerlendirmeler

İlimiz temel geçim kaynağı meraya dayalı hayvancılık faaliyeti olduğundan, mera ıslah çalışmalarının elzem olduğu görülmektedir. Mera ıslah çalışmaları doğrultusunda yapılacak olan projelerin arttırılması ve desteklenmesi gerekmektedir. İlimizin sınır komşusu olan Iğdır ilindeki mevcut bir milyona yakın küçükbaş hayvanın yaz aylarında ilimiz yayla ve meralarında otlatma talebine karşın, ilimiz yayla ve meralarında bulunan yaklaşık 70.000 dekarlık alanın tescil harici tampon bölge olarak bulunması nedeniyle, yaz aylarında yaşanan problemlerin çözüme kavuşturulabilmesi için kadaastro genel müdürlüğünce tescil işlemlerine bir an önce başlanması gerekmektedir.

Kars Demir-İpekyolu olarak da adlandırılan Bakü-Tiflis-Kars ve şu an proje aşamasında olan Kars-Iğdır-Nahçıvan-İran demiryolu hatlarıyla jeopolitik bir öneme sahiptir. İlimiz Kars Kaşarı, Kars Balı ve Kars Eti gibi Karsa has marka değeri yüksek ürünler mevcuttur. Bu nedenlerden dolayı Kars İl Gıda Kontrol Laboratuvarı'nın kurumsal kapasitesinin güçlendirilmesi gerekmektedir.

İlimizde 375.225 hektar Tarım Arazisi bulunmaktadır. Bu arazilerin 341.455 hektarında kuru tarım, 33.770 hektarında sulu tarım yapılmaktadır. İlimiz bitkisel üretim çeşitliğinin arttırılması amacıyla sulanabilir tarım arazilerinin arttırılması gerekmektedir.

2.Sanayi Sektörü

a. Sanayi İşletmelerine İlişkin Bilgi ve İstatistikler

- Sanayi Sicili İle İlgili Çalışmalar (6948 Sayılı Kanun):
- 6948 sayılı Sanayi Sicil Kanununun I. maddesinde " Bir maddenin vasıf, şekil, hassa veya terkiyini makine, cihaz, tezgah, alet veya diğer vasıta ve kuvvetlerin yardımı ile veya sadece el emeği ile kısmen veya tamamen değiştirmek veya bu maddeleri işlemek suretiyle devamlı ve seri halinde imal veya istihsal eden yerlerle madenlerin çıkarılıp işlendiği yerler sanayi işletmesi, buralarda yapılan işler sanayi işleri ve buraları işletenler sanayici sayılır." denilerek sanayi işletmeleri, sanayi işleri ve sanayici tarif edilmiştir.
- 6948 Sayılı Sanayi Sicil Kanununun 2. maddesi gereğince yeni açılan ve anılan Kanunun 1. maddesi kapsamında değerlendirilen en az bir (1) işçi çalıştıran, Sanayi İşletmeleri ile devamlı ve seri halinde tamirat yapan işletmeler ile elektrik veya diğer enerji üreten santraller, gemi inşaatı gibi büyük inşaat yerleri iki (2) ay içerisinde Sanayi Sicil Beyannamesi doldurarak istenen diğer belgeleri de üretim yaptıkları ilin İl Sanayi ve Teknoloji Müdürlüğü' ne vererek Sanayi Siciline kayıt olmak zorundadırlar.
- 6948 sayılı kanun kapsamında faaliyet yapan işletmeler Bakanlığımızın veri tabanına kaydedildikten sonra, Müdürlüğümüzden Sanayi Sicil Belgesi almaktadırlar.
- Sanayi Sicil Belgesi alan iş yerleri;
- İhraç kaydıyla mal teslimlerinde KDV Tecil Terkin işleminden faydalanırlar, Elektrik faturalarını Sanayi Abonesi Tarifesiinden öderler,
- Kamu İhale Kanunu'nda yer alan yerli isteklilerin belirlenmesinde avantajlıdır,
- Kamu Kurum ve Kuruluşlarının sağladığı desteklerden yararlanırlar.

Kars İli Sanayi Siciline kayıtlı olan Sanayi Kuruluşlarının Sektörlere ve İlçelere göre dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 21 . Sanayi Kuruluşlarının Sektörlere ve İlçelere Göre Dağılımı

Sektör	Merkez	Sarıkamış	Arpaçay	Kağızman	Susuz	Diğor	Selim	Akyaka	Toplam	%
Gıda	82	6	8	5	3	4	5	1	114	39,72
İnşaat	17	1	1	1	3	*	6	*	29	10,1
Mobilya	15	3	*	*	*	*	*	*	18	6,27
Metal İşleme	13	1	*	2	*	1	*	*	17	5,92
Makine	10	*	*	1	*	*	*	*	11	3,83
Enerji	2	1	3	4	*	*	6	*	16	5,57
Diğer	64	8	1	5	2	1	*	*	81	28,22
Kimyasal Ürünler	1	*	*	*	*	*	*	*	1	0,34
TOPLAM	204	20	13	18	8	6	17	1	287	100

Kaynak:Bilim Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

b. Organize Sanayi Bölgesine İlişkin Bilgi ve İstatistikler

ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ

- 1976 Yılında yaklaşık 200 hektar alan üzerinde (35 hektarı Küçük Sanayi Sitesi) Kars Organize Sanayi Bölgesi kurulmuştur ancak altyapı çalışmalarının uzaması nedeniyle faaliyete geçmesi 1990'91 yılları sonunu bulmuştur. Organize Sanayi Bölgesinde toplam 138 Adet parsel bulunmaktadır. Bu parsellerin 124 adedi tahsis edilmiş, 27 adedi inşaat aşamasında, 11 adedi proje aşamasında ve 82 adedi üretim aşamasında bulunmaktadır. Kars Organize Sanayi Bölgesi 180 Sicil Numarası ile 1976 Yılında 200 hektar alan üzerinde kurulmuştur.

c. Küçük Sanayi Sitelerine İlişkin Bilgi ve İstatistikler

Küçük Sanayi Siteleri

- Bakanlığımız desteği talep edilen sanayi siteleri yatırım programına alındıktan sonra ödenek talep edilir. Daha sonra sanayi sitesi yapım ihalesi Bakanlığımızca belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde gerçekleştirilir.
- Altyapı inşaatlarının tamamına, üst yapı inşaatlarının %70'ine kadar Bakanlığımız kredi desteği verilir.
- Küçük Sanayi Sitelerinin yapılış gayesi dışında başka bir iş için kullanılması mümkün bulunmamaktadır.
- İlimizde kurulan/kurulacak sanayi siteleri kalkınma öncelikli il olmamızdan dolayı Bakanlık destek oranı %70, faiz oranı %1 olarak belirlenmiştir. Geri ödeme süresi (2 yıl ödemesiz + 13 yıl) 15 yıldır.
- İlde faaliyet gösteren Bakanlığımız kredi desteği ile yapılmış (3) adet Küçük Sanayi Sitesi faaliyet göstermektedir.

3.Turizm Sektörü

a.Turizm sektörünün yapısı ve gelişimine yönelik görüş ve değerlendirmeler ile sektörün sorunları

İlimizde turizm sektörü dinamik gelişmeye açık olup İlimize gelen ziyaretçilerin ilgi talep ve istekleri doğrultusunda dönüşen bir sektördür. Turizm sektöründe faaliyet gösteren işletmeler başlangıçta amatör bir duruşla kurulmuş ise de zamanla daha profesyonel bir anlayış geliştirmektedir.

- Sektörde nitelikli personel çalıştırılması
- Turizm potansiyelinin tanıtımına yönelik çalışmalar
- Etik değerleri koruma bilincinin geliştirilmesi
- Turizmin çevreye olan etkisi
- Yabancı turizm potansiyelinin harekete geçirilmesi
- Kültür varlıklarını koruma ve restorasyonunun gelişmesi için daha fazla kaynak aktarılması
- Alternatif ulaşımın geliştirilmesi

b. Kültür varlıkları ve turizm potansiyeline ilişkin genel bilgiler.(Turizm Belgeli, Belediye Belgeli işletme sayısı, yatak kapasitesi, turist sayısı vb.)

75 tanesi Turizm İşletme Belgeli olmak üzere toplam (kamu misafirhaneleri ile birlikte) 109 konaklama tesisinde, 3401 oda 6894 yatak kapasitesi bulunmaktadır

Tablo 22. Konaklama Tesisleri İstatistikleri

KONAKLAMA TESİSLERİ	TESİS SAYISI	ODA SAYISI	YATAK KAPASİTESİ
Turizm İşletme Belgeli	75	2435	4916
Yatırım Belgeli	4	202	485
Basit Belgeli	30	764	1493
TOPLAM	109	3401	6894

Kaynak: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

c.Kars İli Tarihi Yapıları

1- Kars Kalesi

Kars Kalesi'nin bugünkü görünümü için “mucize” benzetmesi yapılabilir. 1153 yılında Sultan Melik İzzetin'in yaptırdığı kalenin dış surları, 1386 yılında Timur tarafından yerle bir edilmiştir. Kars'ın bir sınır şehri olduğu düşünüldüğünde, burada gerçekleştirilen çetin savaşları hayal etmek zor olmaz.

Sultan III. Murat, 1579 yılında kalenin surlarını yeniden yaptırmış olsa da, Rusya ile yapılan savaşlar sonucunda kale tahrip olmuş. Buna rağmen kalede; türbe, askeri koğuşlar cephanelik ve mescit bulunuyor.

2- Katerina Köşkü

Katerina Köşkü, Kars'taki Rus mimarisine ait yapılardan biri. Sarıkamış'ta bulunan köşk, 1896 yılında yapılmış. Köşkün en dikkat çekici özelliği; hiç çivi kullanılmadan tamamen ahşaptan yapılmış olması. Yılların yıprattığı köşk, sonradan eklenen beton sütunlarla ayakta duruyor.

3- Havariler Kilisesi

Havariler Kilisesi, 937 yılında Bagrat Kralı Abbas II. Takavor tarafından yaptırılmış. Hristiyanlık inancındaki 12 havari temasına sahip kilise, 1064 yılında camiye dönüştürülmüş. Osmanlı-Rus savaşları sonrasında bölgedeki Ruslar, yapıyı tekrar kiliseye çevirmiştir. Tavanında 12 havari bulunan kilise, günümüze kadar zarar görmeden ulaşan ender yapılardan biri.

4- Ani Harabeleri

Türkiye-Ermenistan sınırında yer alan Ani Harabeleri, Kars'taki Ermenilere ait yapılardan en bilinenidir. M.Ö. 300'lü yıllarda inşa edilen yapı, Hristiyanlık inancında da kutsal sayılmaktadır. 2016 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne giren Ani Harabeleri, yıllar boyunca savaşların ve depremlerin etkisi altında kalmış. İçinde Selçuklu Devleti'ne ait eserlerin de bulunduğu harabeler, günümüzde yerli ve yabancı turistlerin şehirde en çok ziyaret ettiği yerlerden biri.

5- Hasan Harakani Türbesi

1033 yılında Kars'ta bulunan Yahniler dağında Selçukluların Anadolu'ya girişini kolaylaştırmak için savaşırken şehit düşen Ebu-l Hasan El Harakani Hazretleri Türbesi, kentte her yıl ziyaretçi akınına uğrayan türbelerden biri. Kars Kalesi'nin hemen alt tarafında yer alan türbenin 1579 yılında yaptırıldığı biliniyor.

Kültürel Detaylar

Yöre Mutfağı: Un, baklagiller ve hayvansal ürünlere dayalı yiyecek ve yemekler oluşturmaktadır. Bu yemekler genel olarak: helva, hösre, Kars böreğı, hangel, kete, patatesli veya mercimekli erište pilavı, haşıl, ekşili et, feselli, tencerede şiş kebab, yaprak mantı, tandırda kaz çekmesi, kesme çorba, hasuda, kuymak, katmer, erište aşı, mezik olarak isimlendirilmektedir. Hayvancılığa dayalı süt ürünlerinden peynir yapımı yöre halkının önemli geçim kaynağını oluşturmakta, arıcılıkta halk ekonomisinde önemli yer tutmaktadır.

HINGEL

TANDIRDA KAZ

HAŞIL

HÖRRE (UN ÇORBASI)

Bal: Kars Balı tamamen organik bir üründür. Bu bal Kars ve Ardahan'ın mera ve yaylalarında doğal olarak yetişmekte olan çok sayıda polen ve nektar kaynağı çiçekten üretilmektedir. Bu bitkilerin yetişebilmesi için herhangi bir ilaçlama ve gübreleme işlemi yapılmamaktadır. Bu balı Kafkas Arısı ırkı yapmaktadır. Kars Balı'na Türkiye genelinde ciddi talep vardır.

IV.İSTİHDAM

a.Çalışan Sayısına İlişkin Bilgi ve İstatistikler

Tablo 23. Sosyal Güvenlik Kapsamında kişi sayısı ve Türkiye Nüfusuna oranı

İL	Sosyal Güvenlik Kapsamında Aktif Çalışan Kişi Sayısı				Sosyal Güvenlik Kapsamındaki Aktif Çalışanların il Nüfusuna Oranı (%)
	(4/a)	(4/b)	(4/c)	Toplam (Total)	
Kars	32.329	7.873	15.258	55.460	20,01

Kaynak: SGK İl Müdürlüğü

V.DEVLET YATIRIMLARI

İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğünden alınan verilere göre İlimizde birçok sektörde yatırım yapılmıştır. 2024 yılı verilerine ait bazı önemli yatırımlar aşağıda paylaşılmıştır.

Tablo 24. Kamu Kurumları 2024 Yılı Devam Eden Proje Bedelleri

KAMU KURUMLARI 2024 YILI DEVAM EDEN PROJE BEDELLERİ				
Yatırımcı Kuruluş	Proje Sayısı	Toplam Yıl Ödeneği	Toplam Proje Tutarı	2024 Yılı Devam Eden Projeler
DSİ 24. BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	26	768.393.101	5.321.187.836	Devam Ediyor
KARAYOLLARI 18. BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	24	549.994.000	16.970.354.000	Devam Ediyor
KARS İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ	8	199.964.973	442.707.500	Devam Ediyor
TCDD 4. BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	7	60.278.546	199.620.095	Devam Ediyor
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ	6	201.450.000	780.724.000	Devam Ediyor
KARS BELEDİYE BAŞKANLIĞI	3	18.477.225	18.477.225	Devam Ediyor
KARS GENÇLİK VE SPOR İL MÜDÜRLÜĞÜ	1	78.564.699	189.900.000	Devam Ediyor
KARS ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İL MÜDÜRLÜĞÜ	1	45.782.026	73.438.000	Devam Ediyor
KARS İL ÖZEL İDARESİ	1	551.796	551.796	Devam Ediyor
SARIKAMIŞ BELEDİYE BAŞKANLIĞI	1	3.747.748	3.747.748	Devam Ediyor
TOPLAM	78	1.927.204.115	24.000.708.200	

Kaynak: İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü

Tablo 25. Kamu Kurumları 2024 Yılı Sektörel Bazda Biten Proje Sayıları

KAMU KURUMLARI 2024 YILI SEKTÖREL BAZDA BİTEN PROJE SAYILARI			
Proje Sektörü	Harcama Yılı	Proje Sayısı	Biten
Ulaştırma - Haberleşme	2024	23	Bitti
Turizm	2024	2	Bitti
Tarım	2024	18	Bitti
Sağlık	2024	4	Bitti
Konut	2024	1	Bitti
İmalat	2024	40	Bitti
Eğitim	2024	8	Bitti
Diğer Kamu Hizmetleri-Sosyal	2024	5	Bitti
Diğer Kamu Hizmetleri-İktisadi	2024	1	Bitti

Kaynak: İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü

Tablo.26 Kamu Kurumları 2024 Yılı Biten Proje Bedelleri

KAMU KURUMLARI 2024 YILI BİTEN PROJE BEDELLERİ				
YATIRIMCI KURULUŞ	Proje Sayısı	Toplam Yıl Ödeneği	Toplam Proje Tutarı	2024 Yılı Biten
KARS İL ÖZEL İDARESİ	63	124.595.886	134.700.983	Bitti
KARS ŞEKER FABRİKASI MÜDÜRLÜĞÜ	8	9.190.000	9.190.000	Bitti
KARS BELEDİYE BAŞKANLIĞI	7	22.081.472	22.081.472	Bitti
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ	6	138.167.000	138.167.000	Bitti
ERZURUM ORMAN BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	5	16.486.400	16.486.400	Bitti
DSİ 24. BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	5	28.087.943	41.448.750	Bitti
KARS İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ	5	49.018.018	172.816.668	Bitti
İLLER BANKASI ERZURUM BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	1	8.479.454	64.523.767	Bitti
KARS İL SAĞLIK MÜDÜRLÜĞÜ	1	31.593.006	31.593.006	Bitti
TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI 13. BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	1	1.800.000	1.800.000	Bitti
TOPLAM	102	429.499.180	632.808.047	

Kaynak: İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü

VI.DEVLET YARDIMLARI

KOSGEB, kalkınma ajansı ve diğer kurum ve kuruluşlar tarafından esnaflarımız desteklenmektedir. Serhat Kalkınma Ajansı, Mali Destekler Programları Kapsamında Kâr amacı güden kurum ve kuruluşlara destek sağlamaktadır. Bu Kapsamda 2019 yılında uygulanmaya başlayan TURDES programı kapsamında 2021 yılıyla birlikte toplam 12 adet projeye destek sağlanmıştır. 2024 yılında herhangi bir esnaf veya sanatkâra mali destek veya teknik destek sağlanmamıştır.

Tablo 27. KOSGEB Kapsamında Verilen Destekler

KOSGEB KARS MÜDÜRLÜĞÜ					
Program ve Destek Bazlı, Yıllara Göre Yapılan Ödeme Oluru Bilgileri					
Yıl	Program	Destek	Toplam	Adet	İşletme Adet
2024	Geleneksel Girişimci Destek Programı	Kuruluş Desteği	10.000,00	1	1
	Girişimci Destek Programı İş Kurma Desteği	Kuruluş Desteği	180.000,00	10	10
	İleri Girişimci Destek Programı	Kuruluş Desteği	30.000,00	5	5
		Makine, Teçhizat ve Yazılım Desteği	397.787,50	4	4
		Performans Desteği	20.000,00	1	1
	İşletme Geliştirme Destek Programı	Sistem Belgesi	9.100,00	2	1
		Yurtiçi İhtisas Fuar Desteği	12.600,00	1	1
TOPLAM			659.487,50	24	23

VII.EĞİTİM

İlde Millî Eğitim Bakanlığına bağlı 619 kurum ve 1 üniversite vardır.

Kafkas Üniversitesi

Üniversitede öğrenim gören öğrenci sayısının 20.755 olduğu tespit edilmiştir. Üniversitenin Fakülteleri bölümlerinin Kars'ın ekonomisine katkı sunacak her hangi bir çalışma ve önerisi bulunmamaktadır

Tablo 28. Kafkas Üniversitesinde Bulunan Toplam Eğitimci ve Personel Sayısı

KAFKAS ÜNİVERSİTESİNDE BULUNAN TOPLAM EĞİTİMCİ VE PERSONEL SAYISI	
ÜNİVERSİTEDE BULUNAN TOPLAM EĞİTİMCİ SAYISI	952
ÜNİVERSİTEDE BULUNAN TOPLAM PERSONEL SAYISI	2141

Tablo 29. İl Geneli Milli Eğitim Verileri

İLÇE	OKUL SAYISI (KAMU+ÖZEL)	ÖĞRENCİ SAYISI (KAMU+ÖZEL)	YURTA KALAN ÖĞRENCİ (KAMU+ÖZEL)	ÖĞRETMEN SAYISI (KUMU + ÖZEL)
MERKEZ	158	22.363	1573	1.951
AKYAKA	32	1.556	104	142
ARPAÇAY	56	2.090	231	185
DİĞOR	54	3.940	118	269
KAĞIZMAN	104	9.532	459	641
SARIKAMIŞ	107	7.646	500	572
SELİM	72	4.196	214	356
SUSUZ	36	1.650	241	144
GEN. TOPLAM	619	52.973	3.440	4.260

Kaynak : İl Milli Eğitim Müdürlüğü

VIII. SPOR

Aktif Branşlarımız; Atletizm, Yüzme, Badminton, Basketbol, Bilardo, Boks, Jimnastik, Curling, Futbol, Futsal, Geleneksel Spor Dalları, Güreş, Halk Oyunları, Hentbol, Herkes İçin Spor, Judo, Kayak, Kick Boks, Masa Tenisi, Satranç, Taekwondo, Tenis, Voleybol

- İlimizde Gıyasettin Yılmaz Sporcu Eğitim Merkezi mevcuttur.
- Futbol branşında ilimizde 2024-2025 sezonunda Bölgesel Amatör Lig ve Büyükler Amatör Ligi düzenlenmiştir.
- Atlı Cirit branşına ait müsabakalar Selim ilçemizde düzenlenmektedir.
- Kayak, Atletizm, Boks ve Judo branşına ait ilimizde milli sporcular bulunmaktadır.
- Türkiye'nin 37. Voleybol Fabrikası Kars ilinde açılmıştır.
- Kars Gençlik ve Spor Müdürlüğüne ait Kulüpte 700 lisanslı öğrenci vardır.
- Atletizm' de Balkan ve Avrupa Şampiyonluklarımız mevcuttur.
- 2023-2024 sezonu Okul Sporları Grup Müsabakaları Curling' de 3. olundu.

Tablo 30. İlimizde Bulunan Gençlik ve Spor İl Müdürlüğüne Ait Veriler

01/01/2024-31/12/2024 Tarihleri Arasına İlişkin Bilgiler					
İSTENİLEN BİLGİLER		SAYI	AÇIKLAMALAR		
1	İldeki profesyonel ve amatör spor kulüplerine ilişkin sayısal veriler	95	Profesyonel Spor Kulübü Sayısı	0	
			Amatör Spor Kulübü Sayısı	95	
2	Profesyonel ve amatör sporcu sayıları	3.340	Profesyonel Sporcu Sayısı	16	
			Amatör Sporcu Sayısı	3.334	
3	Spor tesisleri	12	Kars Merkez Halit paşa Spor Salonu İsmail Aytemiz Spor Salonu Yarı Olimpik Yüzme Havuzu Buz Sporları Salonu Atletizm Sahası Halit paşa Sentetik Futbol Sahası İlçeler Selim Spor Salonu Kağızman Spor Salonu Akyaka Spor Salonu Sarıkamış Osman Yüce Kayak evi Sarıkamış Spor Salonu Sarıkamış Çim Saha		

Kaynak: Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü

IX. SAĞLIK

İlimizde özel hastane bulunmamaktadır. İlimizde Ağız ve Diş Sağlığı Merkezinde toplam ayaktan muayene sayısı (Diş ve Acil Dahil) 110.921 ‘dır.

Tablo 31. İlçelere Göre Aile Sağlığı Merkezi Verileri

İLÇELER	ASM SAYISI
Merkez	14
Kağızman	1
Sarıkamış	4
Selim	1
Digor	3
Arpaçay	1
Akyaka	1
Susuz	1
TOPLAM	26

Kaynak: İl Sağlık Müdürlüğü

Tablo 32.Eczane Sayıları

İLÇELER	ECZANE SAYISI
Merkez	35
Kağızman	9
Sarıkamış	5
Selim	3
Digor	3
Arpaçay	3
Akyaka	1
Susuz	1
TOPLAM	60

Kaynak: İl Sağlık Müdürlüğü

Tablo 33. Hastane Veriler

KURUM	ROLLERİ	YATAK SAYISI		Hasta Yatış oranı (%)		Yatan Hasta Oranı	
		Tescilli	Fiili	Poliklinikten	Acilden	Poliklinik	Acil
Harakani DH	A2	332	332	2,6	2,98	70	30
Kağızman DH	C	110	106	2,7	0,9	37,7	62,3
Sarıkamış DH	C	55	55	1,17	0,62	75	25
Digor DH	E	10	10	-	-	-	-
Selim DH	E	15	15	0,05	-	100	-
Arpaçay DH	E	10	10	-	-	-	-
Akyaka DH	E	10	5	-	-	-	-
TOPLAM	-	542	533	2,35	1,9	70,6	29,4

Kaynak: İl Sağlık Müdürlüğü

X. NÜFUS

Tablo 34. İl/ilçe merkezi, belde/köy nüfusu ve yıllık nüfus artış hızı 2023-2024

Toplam Nüfus		İl ve ilçe merkezleri		Belde ve köyler		Yıllık nüfus artış hızı (%)	
2023	2024	2023	2024	2023	2024	2022-2023	2023-2024
278.335	272.300	148.028	147.325	130.307	124.975	12,7	-21,9

Kaynak: <https://data.tuik.gov.tr>

Tablo 35.Cinsiyete Göre Yabancı Nüfus 2024

Toplam	Erkek	Kadın
1211	691	520

Kaynak: <https://data.tuik.gov.tr>

Tablo 36.Cinsiyete göre il/ilçe merkezi, belde/köy nüfusu ve nüfus yoğunluğu, 2024

Toplam		İl ve ilçe merkezleri		Belde ve köyler		Nüfus Yoğunluğu
Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	
140.166	132.134	74.225	73.100	65.941	59.034	27

Kaynak: <https://data.tuik.gov.tr>

Tablo 37.Cinsiyete göre ortanca yaş, 2023-2024

2023		2024	
Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
33,2	34,7	33,7	35,2

Kaynak: <https://data.tuik.gov.tr>

XI. ULAŞIM

İlde karayolları T.C. Karayolları 18. Bölge Müdürlüğü olmuş olup İlde havalimanı ve demiryolu vardır.

Tablo 38. Motorlu Kara Taşıtları Sayısı

Toplam	Otomobil	Minibüs	Otobüs	Kamyonet	Kamyon	Motorsiklet	Özel Amaçlı	Traktör
51.532	14.502	1494	340	8.751	1.954	3.106	259	21.126

Kaynak: <https://data.tuik.gov.tr>

XII. ENERJİ

İlimizde yer alan Esnaf ve Sanatkârların enerji tüketim verileri aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 39. Tüketim Verileri

2024 Toplam Abone Sayısı (Esnaf)	2024 yılı Toplam Tüketim
8330	139.948.446,10 Kwh

* Aras Elektrik Dağıtım A.Ş. verilerinden faydalanılmıştır

XIII. SORUNLAR ve ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Kars, sahip olduğu tarihi, kültürel ve doğal zenginlikleriyle ekonomik kalkınma potansiyeli yüksek olan bir şehirdir. Ancak mevcut ekonomik yapısı, kısıtlı sanayi altyapısı, iş gücü nitelikleri ve dış ticaret imkanlarının sınırlılığı gibi yapısal sorunlarla karşı karşıyadır. Bu durum, Kars'ın ekonomik gelişimini sınırlamakta ve şehirdeki refah düzeyini olumsuz etkilemektedir. Mevcut durum analizine dayanarak, Kars'ın ekonomik sorunlarının çözümüne yönelik aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

1. Tarım ve Hayvancılık Sektörünün Güçlendirilmesi

Kars, coğrafi konumu ve iklimi nedeniyle tarım ve hayvancılık açısından önemli avantajlara sahiptir. Bu sektörlerde verimliliği artırmak için modern tarım tekniklerinin yaygınlaştırılması, üreticilerin bilinçlendirilmesi ve devlet desteklerinin artırılması gerekmektedir. Ayrıca, süt ve et işleme tesislerinin artırılması ve üreticilerin katma değer yaratacak ürünler üretmesine yönelik teşvikler sağlanmalıdır.

2. Turizm Potansiyelinin Harekete Geçirilmesi

Kars, Ani Harabeleri, Çıldır Gölü, Sarıkamış Kayak Merkezi gibi önemli turizm varlıklarına sahiptir. Bu varlıkların tanıtımına yönelik stratejik pazarlama çalışmaları yapılmalı ve turizm altyapısı geliştirilmelidir. Turist konaklama kapasitesinin artırılması, bölgeye yönelik ulaşım olanaklarının iyileştirilmesi ve yerel halkın turizm sektörüne dahil edilmesi önem arz etmektedir.

3. Sanayi ve Ticaretin Geliştirilmesi

Kars, lojistik ve sınır ticareti imkanlarından daha fazla yararlanmalıdır. Serbest ticaret bölgelerinin kurulması, lojistik altyapının güçlendirilmesi ve bölgesel ekonomik iş birliğinin artırılması, Kars'ı önemli bir ticaret merkezi haline getirebilir. Aynı zamanda, Kars'taki küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ) desteklenmesi, yerel üretimin artırılmasına katkı sağlayacaktır.

4. Eğitim ve İş Gücünün Niteliklerinin Artırılması

Ekonomik kalkınmanın sürdürülebilirliği için eğitim sisteminin geliştirilmesi ve iş gücünün niteliğinin artırılması elzemdir. Mesleki ve teknik eğitim kurumlarının güçlendirilmesi, genç nüfusun modern sektörlere adaptasyonunu kolaylaştıracaktır. Ayrıca, kadın istihdamının artırılması ve girişimcilik destek programlarının yaygınlaştırılması bölgenin ekonomik dinamiklerini olumlu yönde etkileyebilir.

5. Yatırım Teşviklerinin Genişletilmesi

Kars'ta yatırım ortamının cazip hale getirilmesi için özel sektör yatırımları desteklenmeli ve yabancı yatırımcılar teşvik edilmelidir. Vergi indirimleri, düşük faizli krediler ve altyapı desteği gibi teşvik politikaları, bölgenin ekonomik canlılığını artıracaktır.

Sonuç olarak, Kars'ın ekonomik kalkınması, çok boyutlu ve entegre bir stratejiyle mümkün olacaktır. Bu strateji; kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının iş birliğini gerektirmektedir. Bölgenin potansiyellerini harekete geçirmek, sorunlarını çözmek ve sürdürülebilir bir kalkınma modeli oluşturmak için kapsamlı bir yol haritasına ihtiyaç vardır. Gerekli adımlar atıldığı takdirde, Kars'ın gelecekte ekonomik olarak daha güçlü ve refah seviyesi yüksek bir şehir haline gelmesi mümkündür.

XIV. KAYNAKÇA

- 1.Kars Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığı
- 2.Kars Ticaret İl Müdürlüğü
3. Kars Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği Başkanlığı
4. Kars Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
- 5.Kars İl Tarım ve Orman Müdürlüğü
6. Gürbulak Gümrük ve Dış Ticaret Bölge Müdürlüğü
- 7.Kars İl Sanayi ve Teknoloji Müdürlüğü
- 8.Kars İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
9. Kars Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğü
10. Kars Valiliği İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü
11. Kars Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifi
- 12.Kafkas Üniversitesi Rektörlüğü
13. Kars İl Milli Eğitim Müdürlüğü
- 14.Kars Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü
15. Kars İl Sağlık Müdürlüğü
16. Aras Elektrik Dağıtım Anonim Şirket
17. İTG İleti Şikayet Sistemi (<https://ticaretnet.gtb.gov.tr/userReg/login.aspx>)
18. Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi Veri Sistemi (<https://www.riskmerkezi.org/tr/istatistikler/23>)
- 19.Kooperatif Bilgi Sistemi (<https://koopbis.gtb.gov.tr/kurum>)
- 20.Tüketici Bilgi Sistemi (<https://tuketicisikayeti.ticaret.gov.tr/>)
21. <https://www.kulturportali.gov.tr>
22. <https://kars.tarimorman.gov.tr>
23. <https://kars.ticaret.gov.tr>
- 24.<https://kars.ktb.gov.tr/TR-288195/tarihce.html>
25. <https://data.tuik.gov.tr>

**T.C.
KARS VALİLİĞİ
TİCARET İL MÜDÜRLÜĞÜ**

Adres: Bülbül Mahallesi Şehit Yusuf Tanboğa Caddesi No:18/1 Merkez/KARS

Telefon: 0 474 212 75 56

Fax: 0 474 212 75 60

İnternet Adresi: <https://kars.ticaret.gov.tr>

E-Posta Adresi: kars.tim@ticaret.gov.tr

Kep Adresi: karsticaretilmudurlugu@gtb.hs01.kep.tr